



## عوامل مؤثر بر رشد مهاجرت معکوس در سکونتگاه‌های پیراشهری نجف آباد

پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۱۱/۰۵

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۵/۲۲

صفحات: ۱۹۸-۱۸۳

احمد مؤمنی؛ دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.  
ماندانا جهانشیری؛ کارشناسی ارشد گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.  
زهره ترکشوند؛ استادیار گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

**چکیده** مهاجرت معکوس یک امر خودجوش است که اگر تداوم داشته باشد می‌تواند راهکاری بسیار مؤثر برای احیای دوباره روستاها باشد و جان تازه‌ای به هویت و کارکرد روستا ببخشد. در این تحقیق با توجه به ضرورت مسئله پیش آمده سعی بر آن است که به تحلیل عوامل اثرگذار در رشد مهاجرت معکوس به سکونتگاه‌های پیراشهری نجف آباد پردازد. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش تحلیلی -توصیفی است. داده‌های موردنیاز از طریق روش‌های اسنادی و پیمایش میدانی جمع‌آوری شده است. جامعه آماری پژوهش برابر با ۱۱۶۶۲ نفر و ۳۵۵۰ خانوار ساکن در مناطق روستایی دهستان صادقیه می‌باشد که از این تعداد با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۰ نفر از سرپرستان خانوار به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شد. ابزار موردسنجش پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی آن صوری و توسط پنل متخصصان تأیید و پایایی آن بر اساس فرمول آلفای کرونباخ برای ابعاد مختلف بین ۰/۹۲۲ تا ۰/۷۱۰ محاسبه شد. توزیع پرسشنامه بر اساس تقسیم به نسبت جمعیت روستا و به صورت کاملاً تصادفی میان سرپرستان خانوار انجام پذیرفت. جهت تحلیل نتایج از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد و برای تمامی تحلیل‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده گردید. نتایج نشان می‌دهد که عمده عوامل جمعیت پذیر شدن روستاهای پیراشهری دهستان صادقیه ناشی از عوامل (اقتصادی) با تأثیرپذیری از نقش ضرورت شغل و نزدیکی به محل کار، عوامل (اجتماعی) با تأثیرپذیری بازگشت به زادگاه خود، عوامل (فرهنگی) دل‌نکندن ساکنان بومی از شهید خود، به‌عنوان نمونه روستایی حاجی آباد با ۱۰۱ شهید، عوامل (زیست‌محیطی) پایین بودن تراکم جمعیت، عوامل (زیرساختی) قرار گرفتن روستا در مسیر جاده‌های مواصلاتی استان و شهرستان است. با توجه به نتایج، پیشنهادهای کاربردی ارائه گردید.

**واژه‌های کلیدی:** مهاجرت معکوس، سکونتگاه‌های پیراشهری، نجف آباد.

<sup>1</sup> ahmadmomeni@yahoo.com



جهان امروز، عرصه رخدادها و تحولات بی‌وقفه و دامنه‌دار است (افراخته و حجی پور، ۱۳۹۶: ۴۸). در این بین پدیده مهاجرت نیز یکی از همین تحولات است که از گذشته‌های دور تا کنون ما شاهد این موضوع هستیم و حالت ایستایی برای آن وجود ندارد و مدام در حال تغییر و تحول است. به بیان دیگر در تعریف از مهاجرت بر سه معیار زمان، فاصله و انگیزه مهاجرت اشاره می‌شود. افزون بر این مهاجرت به‌عنوان یک تغییر دائمی یا نیمه دائمی در محل سکونت تغییرات اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی را ایجاد می‌کند. بشر از بدو حیات تا امروز برای رفع نیاز و امکانات بیشتر همیشه در حال مهاجرت بوده است (پاپلی یزدی و ابراهیمی، ۱۳۹۰: ۱۷۳).

مهاجرت یکی از پدیده‌های جمعیت‌شناسی و یکی از جنبه‌های تحلیل جمعیت است، پدیده‌ای که به نقل و انتقالات سکونتی انسان از مکانی به مکان دیگر مربوط می‌شود. مهاجرت نقش بسیار مهمی در کاهش فقر و آسیب‌پذیری در خانواده‌های کم‌درآمد بازی می‌کند؛ مردم به دلایل مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی، بلایای طبیعی و غیره زادگاه بومی خود را ترک می‌کنند. لذا تا کنون در کشور ما اغلب مهاجرت‌ها از روستاها به سمت شهرها بوده؛ ولی در سال‌های اخیر شاهد بازگشت مهاجران از شهرها به سوی روستاها است. لذا به نظر می‌رسد در سال‌های اخیر آهنگ این مسئله شدت و رشد بیشتری به خود گرفته است (علی بابایی و جمعه پور، ۱۳۹۵: ۹۲).

به سخن دیگر علاوه بر جریان غالب مهاجرت از روستا به شهر و از شهرهای کوچک به بزرگ، طی دهه‌های اخیر جریان وارونه مهاجرت از شهرها خصوصاً کلان‌شهرها به نواحی روستاهای پیرا شهری شکل گرفته است که بانام مهاجرت معکوس یا کوچ بازگشتی معرفی می‌گردد (قاسمی، ۱۳۹۳: ۲۰۰). که یکی از معضلات آن طی سال‌های آتی، افزایش تراکم جمعیت در روستاهای حاشیه شهر و برخورد فرهنگ‌های شهری و روستایی منجر به رواج آداب و رسوم شهرنشینان در میان روستائین‌ها شده است (افراخته و حجی پور، ۱۳۹۲: ۱۶۰). افزون بر این به علت مسائلی همچون گرانی زمین و مسکن در شهرها، کمبود اشتغال، تورم، باعث گرایش حاشیه‌نشینان شهری و مهاجران به سمت روستاهای نزدیک به شهر و پیرا شهری می‌شود. در واقع افزایش سریع شهرنشینی و توسعه کارکردهای اجتماعی و اقتصادی شهرها موجب شده تا شهرها مرزهای سنتی خود را پشت سر گذاشته و به سوی روستاهای خود پیشروی نمایند (طالشی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲). به سخن دیگر در مقیاس ملی حرکت خطی مهاجران از سکونتگاه شهری به سوی سکونتگاه روستایی بنا به دلایل درمانی، بازنشستگی و غیره بوده و مکان اولیه تولد و زندگی مهاجران شهر است (افراخته و حجی پور، ۱۳۹۳: ۲).

به‌مثابه دیگر مهاجرت بازگشتی در ایران بیشتر به بازگشت مردم از شهرهای بزرگ به شهرهای کوچک و یا از شهرها به سکونتگاه‌های روستایی مربوط می‌شود. عوامل جاذبه روستایی (ارزانی زمین و مسکن، زمین ارثی، هوای لطیف و پاکیزه، نبود مشکلات شهری) و دافعه شهری (گرانی زمین و مسکن، فشارهای روحی و روانی، تبعیض نژادی و آلودگی هوا) و توسعه شبکه حمل و نقل موجب تحرک مکانی به صورت مهاجرت بازگشتی می‌شود. به بیان دیگر اگر تحرک مکانی از شهر به روستا را مهاجرت معکوس بنامیم مهاجرت بازگشتی فرایندی است که زندگی در روستا، مهاجرت به شهر و سکونت در آنجا و سپس بازگشت مجدد به روستا را شامل می‌شود (افراخته و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۵).

هرچند شکل مسلم مهاجرت‌های عمدتاً مهاجرت روستا شهری است، لذا در سال‌های اخیر نتایج سرشماری بعضی از کشورها، به ظهور روند جدید مهاجرت داخلی که عمدتاً تحت عنوان برگشت جمعیت یا جریان ضد شهرنشینی (Counter-Urbanisation) نامیده می‌شود، اشاره داشته‌اند (Berry, 1976:18)؛ که این امر در سرشماری‌های کشور ما هم در بعضی مناطق به وضوح قابل احساس است. در این بین روستاهای پیراشهری شهرستان نجف‌آباد همه‌ساله شاهد برگشت مهاجران و رشد مهاجرت معکوس و تجمع‌پذیری جمعیت در این مکان‌ها بوده است. روستاهای حاشیه شهرها عمدتاً در مجاورت محورهای اصلی جاذب جمعیت هستند، اگرچه به لحاظ اجتماعی و فرهنگی خصوصیات روستا را دارا می‌باشند، از جهات اقتصادی و فیزیکی دگرگونی‌های فراوانی را به همراه داشته‌اند که تمام این موارد باعث تجمع‌پذیری روستاها می‌گردد (شریفی و همکاران، ۱۳۹۲:۳). افزون بر این جریان غالب مهاجرت از روستا به شهر در سال‌های اخیر جریان وارونه مهاجرت از شهرها مخصوصاً کلان‌شهرها به نواحی روستایی پیرا شهری بانام مهاجرت معکوس یا مهاجرت بازگشتی می‌توان نام نهاد (قاسمی، ۱۳۹۶:۶).

پرواضح است که نواحی پیرا شهری، گونه‌ای از اشکال سکونتی است که در ارتباط با گسترش افقی، خزش و دامنه توسعه عملکردهای شهری، در اراضی و فضاهای روستایی ایجاد می‌شود (Piorr & et al, 2012:10). از سود دیگر ایجاد محلات حاشیه‌ای و نیمه ساخته در روستاها باعث تشکیل بافت‌هایی با معضلات اجتماعی، فرهنگی، امنیتی شده است (Fox et al, 2017:971). که این شکل از محلات را در اطراف شهرهای بزرگ همواره شاهد بوده‌ایم. در این بین طی سال‌های گذشته ما همواره شاهد جمعیت‌پذیری و رشد مهاجرت معکوس در روستاهای پیراشهری دهستان صادقیه شهرستان نجف‌آباد در استان اصفهان هستیم. خط‌مشی‌های اشتغال و درآمد، ایجاد مشاغل بیشتر، تغییر در فناوری تولید، شاخص‌های سلامت روستاییان از جمله اقدامات صورت گرفته در این راستا بوده که در نتیجه باعث مهاجرت معکوس مردم از شهر به روستا گردیده است.

افزون بر این یکی از دلایل تجمع‌پذیری روستاها در نواحی پیرا شهری دلایل اقتصادی، و یا در ارتباط با کیفیت زندگی است؛ و شکل آن در ایران با کشورهای پیشرفته تفاوت‌های زیادی دارد، در کشورهای پیشرفته ساکنین شهرها عمدتاً از مشکلات بزرگ‌تر مراکز شهری به دنیای قابل اراده تر و سالم‌تر حاشیه سوق داده می‌شوند، اما در ایران عمدتاً دسترسی به فرصت شغلی، مسکن ارزان‌تر و دیگر دلایل موجب جابجایی جمعیت از شهرها به سکونتگاه‌های روستایی می‌گردد (قاسمی و شهبازی، ۱۳۹۱:۶). مضاف بر این روستاهای شهرستان نجف‌آباد به علت فاصله نزدیک با شهر (۲-۳ کیلومتر) و قیمت ارزان زمین و مسکن نسبت به شهر همه‌ساله شاهد بازگشت مهاجران از شهر نجف‌آباد و استان‌های دیگر بوده است و این روستاها در حالت پیشرفت به وضعیت خوابگاهی شدن برای کارگران شهری هستند.

مهم‌ترین نظریه‌ای که در اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ مورد توجه محافل علمی قرار گرفت و نخستین دیدگاه نظری حرکت‌های جغرافیایی انسان‌ها در جوامع با عنوان مدل‌های جاذبه و دافعه ارائه گردید. در این مدل‌ها نظریه پردازان به‌طور کلی به دودسته عوامل توجه دارند: عواملی که باعث دافع انسان‌ها از محل اسکان خود (منطقه مبدأ) شده است. عواملی که باعث جذب آن‌ها در منطقه مقصد می‌گردد. بر اساس این نظریه، عوامل اقتصادی- فیزیکی

نامناسب در یک مکان موجب می‌شود که افراد محل زندگی خود را ترک کرده و به مکان دیگری که از نظر اقتصادی و فیزیکی در شرایط بهتری هستند نقل مکان نمایند. مایکل تودارو<sup>۱</sup>، بایرلی<sup>۲</sup> و سااستاد<sup>۳</sup> از نگاه اقتصادی به بررسی مهاجرت پرداخته (نصیری و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۶). به باور «لی» چهار عامل عمده مهاجرت مؤثرند که عوامل موجود در مبدأ، عوامل موجود در مقصد، موانع موجود در جریانات مهاجرت از مبدأ به مقصد و عوامل شخصی، در هر مبدأ و مقصدی یک سری عوامل مثبت و عوامل منفی موجود است که در نگاه داشتن فرد در یک منطقه یا مهاجرت مؤثرند (پاپلی یزدی و همکاران: ۱۳۹۲: ۲۲۹). به زعم دیگر در تجمع پذیری روستاها ۴ عامل تأثیر مستقیم دارند، نظریه همبستگی اجتماعی (بابایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵)، نظریه تولید گرایی-محیط گرایی (قاسمی اردهایی و نوبخت، ۱۳۹۵: ۴۵)، نظریه محرومیت نسبی (همان منبع). به طور کل این نظریات به پیامدها و دلایل مهاجرت و تجمع پذیری روستاها اشاره کرده است.

تاکنون در مورد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس به روستاهای پیراشهری تحقیق جامعه و کاملی صورت نگرفته است ولی درعین حال در مورد خود مهاجرت معکوس تحقیقات متعددی صورت گرفته که به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود.

موحدی و سامانیان (۱۳۹۷) در پژوهشی با موضوع عوامل مؤثر بر مهاجرت روستاییان در شهرستان سردشت عوامل مؤثر بر مهاجرت را به ده عامل تقسیم کردند که در مجموع این عوامل تبیین کننده ۷۴ درصد عوامل مهاجرت می‌باشند. در این بین عامل اقتصادی و حمایتی در رتبه اول و عامل عدم تعادل بین امکانات روستا و شهر در رتبه بعد قرار داشت. ابراهیمی (۱۳۹۵) در پژوهشی با موضوع تبیین جایگاه مهاجرت معکوس در باز ساخت روستاهای شمال استان اردبیل، نتایج نشان داد رابطه مثبت و معناداری و تأثیر گذاری بین متغیر مهاجرت معکوس و متغیرهای اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، فضایی-کالبدی و سیاست-گذاری و راهبردی وجود دارد. افراخته و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با موضوع، عوامل فضایی- مکانی مهاجرت بازگشتی در شهرستان میاندوآب نشان دادند، در بازگشت مهاجران عوامل اقتصادی بیشترین تأثیر را دارد. یعقوبی و زبیدی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با موضوع بررسی انگیزه‌ای مهاجرت معکوس و پیامدهای آن در روستاهای شهرستان ایجرود زنجان، نشان دادند پیامدهای مهاجرت معکوس در سه عامل توسعه شاخص‌های عمرانی و سلامتی، افزایش نرخ مشارکت و سرمایه گذاری و آرامش روانی خلاصه شده است. ملکی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش با عنوان اثرات و پیامدهای مهاجرت معکوس در تحولات محیطی- اکولوژیکی و کالبدی روستاهای ساحلی شهرستان رشت، نتایج نشان داد مهاجرت‌های روستایی در طی سال‌های اخیر شدت یافته و خانواده‌ها تمایل زیادی برای بازگشت به روستاها دارند. و بیشترین اثرات مهاجرت معکوس بر بعد کالبدی روستاهای منطقه قابل مشاهده است. کرمی و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیق با موضوع فضاها پیرا شهری و جمعیت پذیری حوضه آبریز ارومیه، نشئت دادند در کنار توجه به فرایندهای طبیعی، برجسته‌سازی فرایندهای شهری و پیرا شهری در پایداری

<sup>۱</sup>Michael todaro

<sup>۲</sup>Byerly

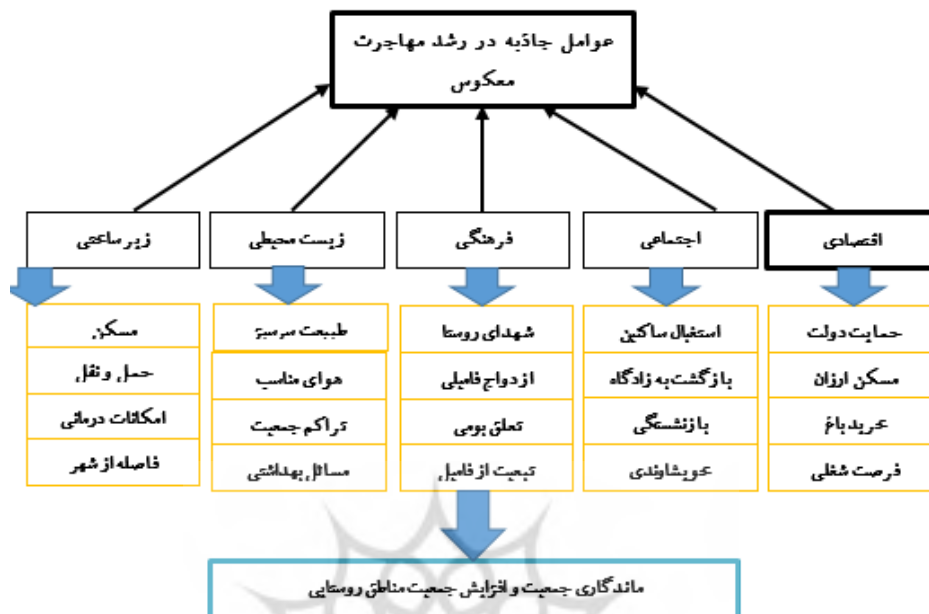
<sup>۳</sup>saastad

اکولوژیکی حوضه آبریز دریاچه ارومیه ضروری است. شریفی و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان تحلیل جمعیت‌پذیری روستاهای حریم مادر شهرها با استفاده از تحلیل عاملی (مطالعه موردی: قلعه خیابان مشهد)، به این نتیجه رسیدند که مسکن ارزان‌قیمت در حد استطاعت مهم‌ترین دلیل و عواملی بعدی موقعیت مکانی و دسترسی از عوامل مهم جمعیت‌پذیری می‌باشد. استینر<sup>۱</sup> (۲۰۱۹)، به فرایند تصمیم‌گیری در مورد مهاجرت مجدد مهاجران در یک کشور با درآمد بالا پرداخته است. در بررسی‌ها که با اهداف و برنامه‌های مهاجرت آلمانی‌های مقیم سوئیس را در کانون مطالعه خود قرار داده است. نتایج نشان داد که ملاحظات بازار کار بر تعهدات خانواده حاکم است. همچنین درحالی که اهداف مهاجرت با تمایز فرصت درک شده و تفکر آرزو بین محل سکونت و مقصد توضیح داده می‌شود، برنامه‌ریزی مهاجرت مبتنی بر فرصت‌های واقعی است. وودز<sup>۲</sup> (۲۰۱۱)، در تحقیق خود تحت عنوان جغرافیای روستایی: فرایندها و واکنش‌ها و تجربه بازساخت روستایی به این نتیجه رسید الگوهای جدید زندگی چشم‌اندازهای نواحی روستایی را دچار تحول کرده، تحولی که سبب گسترش ناموزون سکونتگاه‌های روستایی و تغییر الگوهای زراعی بوده است. ربهان و براوان<sup>۳</sup> (۲۰۱۵) نشان داد، گرایش بالای افراد به تغییر محل سکونت، اساساً شامل تغییر نوع سکونت است. مهاجرت‌های شهری روستایی بر اهمیت ویژگی‌های فردی خاص تأکید دارند و تأثیر دوره زندگی و ویژگی‌های اقتصادی-اجتماعی را نشان می‌دهند. این دانشمندان توانستند به پروفایلی دست پیدا کنند که ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مطلوب افرادی که شهرها را به مقصد مناطق روستایی ترک کرده‌اند نشان می‌دهد.

شکل غالب مهاجرت در ایران، در گذشته‌های نه‌چندان دور حرکت یک‌سویه و عموماً بدون بازگشت روستاییان به شهرها بوده، اما طی دهه‌های اخیر الگوی دیگری تحت عنوان مهاجرت معکوس به نواحی روستایی کشور شکل گرفته است. مضاف بر این طی سال‌های اخیر در سایه اقدامات گسترده نظام جمهوری اسلامی در حوزه زیرساختی روستاهای کشور از قبیل، احداث مدرسه، راه‌سازی و جاده‌سازی، بازسازی کیفیت معابر از طریق انجام طرح‌های بهسازی و ساماندهی موجب سازندگی در این گونه مناطق شده و موجی از بازگشت روستاییان مهاجر را رقم زده است. در این بین ساکنین بومی نیز به دلیل احساس رفاه بیشتر و به دلیل اقدامات انجام گرفته به خصوص در وضعیت زیرساخت این گونه روستاها تصمیم به ماندن در محل اقامت خود کرده‌اند. به سخن دیگر روستاهای پیرا شهری دهستان صادقیه نیز از این قاعده مستثنا نبود و طی دهه‌های گذشته با توجه به دلایل اشاره شده شاهد افزایش چشمگیر جمعیت در حوزه خود بوده است. به طوری که جمعیت روستاهای مورد مطالعه از سال ۱۳۷۵ تا سال ۱۳۹۵ تقریباً ۵۰ درصد افزایش را نشان می‌دهد. از این رو با توجه به مهم بودن کارکرد روستاها در امر تولیدات کشاورزی و برای جلوگیری از تراکم بالای مناطق شهرنشین متصدیان امر را بر آن داشته که به مسئله مهاجرت معکوس و اختیاری از شهر به روستا توجهی بیش از گذشته داشته باشند. در عین حال برنامه ریزان باید با تخصیص منابع و ایجاد فرصت‌های بیشتر در امر بخصوص

<sup>۱</sup>Steiner<sup>۲</sup>woods<sup>۳</sup>Rebhun-Browan

اشتغال‌زایی و تقویت زیرساخت‌ها برای اهالی روستا و ساکنین واردشده به روستاها بیش از گذشته متمرکز شود. از این‌رو، هدف این تحقیق، بررسی عوامل اثرگذار در رشد مهاجرت معکوس به سکونتگاه‌های پیراشهری شهرستان نجف‌آباد است. حال با توجه به موضوع تحقیق و مبانی نظری مدل مفهومی پژوهش بر اساس مدل جاذبه به شکل زیر به نمایش درمی‌آید.



شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

### روش‌شناسی

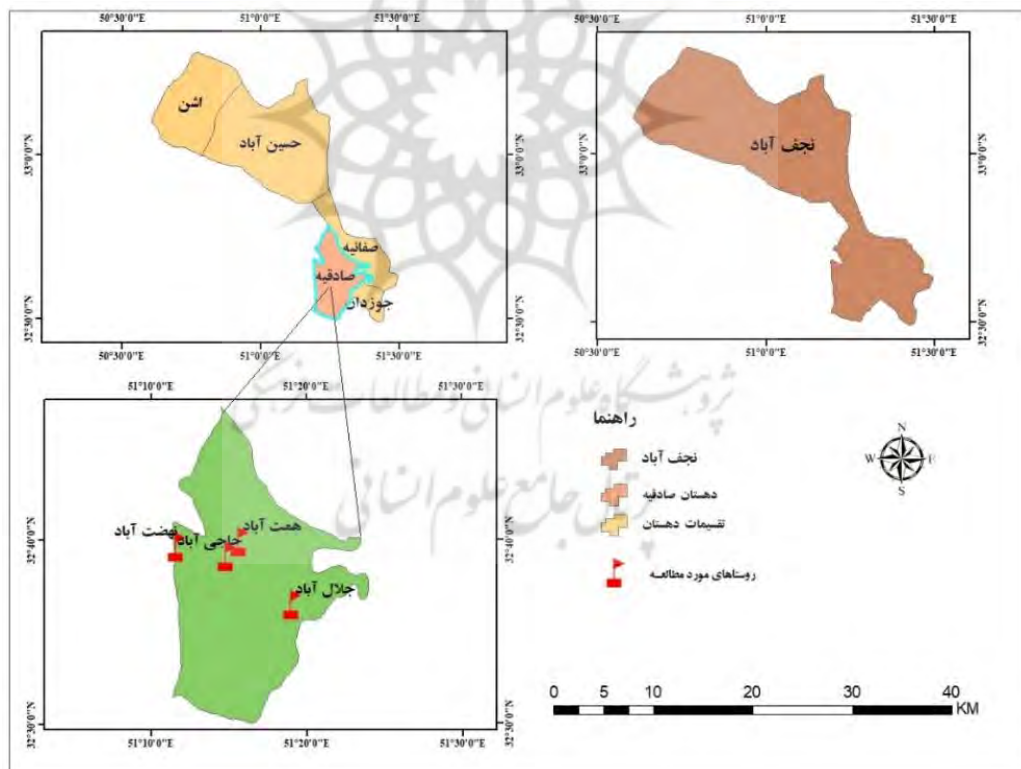
این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش تحلیلی توصیفی است. داده‌های موردنیاز از طریق روش‌های اسنادی و پیمایش میدانی جمع‌آوری شده است. جامعه آماری پژوهش بر اساس آخرین سرشماری کل کشور در سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۱۶۶۲ نفر و ۳۵۵۰ خانوار ساکن در مناطق روستایی دهستان صادقیه هست که از این تعداد با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. در این پژوهش مهاجرین واردشده به روستاها طی سالیان اخیر نیز به عنوان ساکن روستا در نظر گرفته شده است. ابزار موردسنجش پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی صوری و محتوایی آن توسط پنل متخصصان تأیید شد. جهت بررسی پایایی یک مطالعه راهنما در یکی از روستاهای خارج از محدوده انجام و پایایی پرسشنامه با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ طبق جدول (۱) برای ابعاد مختلف بین ۰/۹۲۲ تا ۰/۷۱۰ محاسبه شد. پرسشنامه در قالب طیف پنج‌قسمتی لیکرت (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵) طراحی شد. توزیع پرسشنامه در بین روستاهای مورد مطالعه از اعمال سهم جمعیتی روستاها استفاده شد به این صورت که پرسشنامه به نسبت تعداد سرپرست خانوار ساکن در هر روستا و به صورت تصادفی بین اهالی توزیع شد که توزیع نمونه در جدول (۳) قابل مشاهده است. در این تحقیق عوامل اثرگذار در رشد مهاجرت معکوس به روستاهای دهستان صادقیه از شش بعد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی، زیرساختی و تعداد ۳۲ گویه و عامل استفاده گردید؛ و برای تحلیل داده‌ها از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد و کلیه تحلیل‌ها در نرم‌افزار spss انجام گرفت.

## جدول . ابعاد، مؤلفه، ضریب آلفای کروناخ

میزان آلفا	گروه	عوامل
۰/۹۲۲	اقتصادی	۱ حمایت دولت طی سالهای اخیر
		۲ ضرورت شغل و نزدیکی به محل کار
		۳ برخورداری از چندین منبع درآمد
		۴ داشتن زمین و امکان اشتغال کشاورزی
		۵ برخورداری از وسیله حمل و نقل شخصی
		۶ وجود فرصت شغلی در روستا
		۷ خرید باغ در روستا
		۸ مسکن ارزان
۰/۸۰۵	اجتماعی	۹ استقبال ساکنین از مهاجران
		۱۰ بازگشت به زادگاه خود
		۱۱ رسیدن به سن بازنشستگی
		۱۲ مناسبات خویشاوندی
		۱۳ وجود امنیت در روستا
		۱۴ وجود همبستگی اجتماعی قوی
۰/۷۲۶	فرهنگی	۱۵ وجود شهدای زیاد روستاها
		۱۶ ازدواج فامیلی
		۱۷ پیروی از خانواده
		۱۸ تعلق بومی
		۱۹ دل نكندن از شهید خود
		۲۰ تبعیت از فامیل
۰/۷۲۹	زیست محیطی	۲۱ طبیعت سرسبز و بکر منطقه
		۲۲ نبود آلودگی صوتی
		۲۳ آب و هوای مناسب
		۲۴ پایین بودن تراکم جمعیت
		۲۵ توجه به مسائل بهداشتی در روستا
۰/۷۱۰	زیرساختی	۲۶ داشتن مسکن در روستا
		۲۷ کیفیت خوب معابر اصلی و فرعی
		۲۸ برخورداری از امکانات مناسب حمل و نقل
		۲۹ امکانات درمانی
		۳۰ ویلا سازی در روستاها
		۳۱ قرار گرفتن روستا در مسیر جاده‌های مواصلاتی استان و شهرستان
		۳۲ نزدیکی به مرکز استان

منابع: جوان و همکاران (۱۳۹۳)، افراخته و همکاران (۱۳۹۵)، مطالعات میدانی نگارندگان ۱۳۹۹.

شهرستان نجف آباد یکی از شهرستان‌های استان اصفهان است. این شهرستان در سال ۱۳۳۷ از اصفهان جدا و به شهرستان تبدیل گردید. و در فاصله ۳۰ کیلومتری نسبت به استان قرار گرفته است. این شهرستان از طرف شمال به شهرستان بر خوار و میمه، از طرف شرق به شهرستان خمینی شهر و فلاورجان، از طرف غرب به شهرستان تیران و کرون و از طرف جنوب به شهرستان لنجان محدود می‌شود. جمعیت شهرستان در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۳۰۰۲۸۸ نفر بوده است که نسبت به سرشماری سال ۱۳۸۰ با رشد قابل توجه ۵/۲ درصد در مسیر جذب جمعیت بوده است. این شهرستان در سال ۱۳۹۵ دارای ۳۱۹۰۰ نفر جمعیت بوده است. شهرستان نجف آباد به دو بخش مرکزی و مهردشت تقسیم می‌شود و دارای ۵ دهستان است که دهستان صادقیه یکی از آن‌ها می‌باشد (موسسه جغرافیایی و کارتوگرافی و گیتاشناسی، ۱۳۸۶: ۳۰). این دهستان شامل چهار روستایی حاجی آباد، جلال آباد، همت آباد و نهضت آباد است؛ که به دلیل نزدیکی به شهر و پدیدار شدن موقعیت پیرا شهری در آن‌ها و قرار گرفتن در مسیر جاده مواصلاتی اصفهان به غرب و جنوب غربی، خود دلیلی بر تجمع پذیری در این روستاها شده است. لازم به ذکر است روستای حاجی آباد خود به تنهایی تعداد ۱۰۱ شهید را تقدیم انقلاب کرده است و به‌عنوان روستای شاهد نمونه کشوری انتخاب شده است. روستای دهستان صادقیه همگی وابسته به حوزه نفوذ بخش مرکزی نجف آباد هستند و نرخ رشد جمعیت روستاها بیشتر از نرخ رشد جمعیت نجف آباد بوده است.



شکل ۲. نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه



جدول ۲. وضعیت جمعیت روستاهای طی سال‌های (۱۳۹۵-۱۳۷۵)، فاصله روستا از شهر و حجم نمونه.

حجم نمونه	فاصله روستا از شهر به کیلومتر	سال ۱۳۹۵		سال ۱۳۹۰		جمعیت سال ۱۳۸۵		روستا
		جمعیت	خانوار	جمعیت	خانوار	جمعیت	۱۳۷۵	
۱۲۱	۳	۳۸۱۴	۱۱۸۶	۳۵۰۷	۱۰۵۶	۳۰۱۶	۲۶۰۰	نهضت آباد
۱۱۰	۲	۳۴۴۸	۱۰۶۰	۲۸۴۲	۸۷۷	۲۴۴۹	۱۶۲۱	حاجی آباد
۱۲۹	۳	۴۰۵۶	۱۲۲۳	۳۱۸۳	۹۵۹	۱۹۷۳	۱۲۶۶	جلال آباد
۱۰	۴	۳۴۴	۸۱	۲۰۵	۵۹	۱۴۱	۱۲۳	همت آباد
۳۷۰	۳۷۰	۱۱۶۶۲	۳۵۵۰	۹۷۳۷	۲۹۵۱	۷۵۷۹	۵۶۱۰	مجموع

## یافته‌های تحقیق

از بین مشخصات فردی ۳۷۰ پاسخ‌دهنده به پرسشنامه ذکر شده گروه سنی (۵۱-۶۰ سال) با ۳۲/۲ درصد و فراوانی ۱۱۹ بود. ۷۱/۹ درصد از پاسخ‌دهندگان مرد بودند. ۸۴/۱ درصد از پاسخ‌گویان وضعیت ازدواج خود را متأهل عنوان کردند. بیش‌ترین میزان سواد مربوط به مقطع (ابتدایی) ۳۵/۵۴ درصد و فراوانی ۱۳۱ نفر بود. کشاورزی و باغداری با ۵۳/۸ درصد شغل اصلی ساکنان نمونه مورد مطالعه بود.

جدول ۳. ویژگی‌های توصیفی نمونه مورد مطالعه

ویژگی جمعیت‌شناسی		
فراوانی	درصد	
۴	۱/۱	۲۰-۳۰ سال
۷۰	۱۸/۹	۳۱-۴۰ سال
۷۳	۱۹/۷	۴۱-۵۰ سال
۱۱۹	۳۲/۲	۵۱-۶۰ سال
۱۰۴	۲۸/۱	۶۱ سال و بالاتر
۲۶۶	۷۱/۹	مرد
۱۰۴	۲۸/۱	زن
۲۱	۵/۷	کم‌سواد
۱۳۱	۳۵/۴	ابتدایی
۹۴	۲۵/۴	راهنمایی
۵۷	۱۵/۴	دبیرستان
۴۷	۱۲/۷	دیپلم و کاردانی
۱۵	۴/۱	کارشناس
۵	۱/۴	ارشد و بالاتر

در این قسمت از تحقیق برای به دست آوردن وضعیت عوامل جمعیت پذیری روستاهای دهستان صادقیه از دیدگاه جامعه محلی از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. با توجه به طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت در سؤالات تحقیق، عدد ۳ به‌عنوان میانه نظری برای سنجش عوامل و مؤلفه‌های جمعیت‌پذیری انتخاب شد. این مطالعه در سطح اطمینان ۹۵٪ بررسی شده است. چنانچه در محاسبه میانگین هر بعد، مقدار معنادار از سطح خطای ۵٪ کوچک‌تر باشد، نشان‌دهنده بیش‌ترین نقش در جمعیت‌پذیری روستاهای دهستان صادقیه است. بدیهی است در این شرایط آماره آزمون t از مقدار بحرانی  $t_{0.05}$  یعنی ۱/۹۶ بزرگ‌تر خواهد بود. همچنین دو کران فاصله اطمینان نیز مثبت خواهد شد. خلاصه نتایج آزمون t تک نمونه‌ای بر اساس میانگین دیدگاه روستاییان در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول ۴. ارزیابی میزان اهمیت مؤلفه‌ها جمعیت‌پذیری از دیدگاه جامعه محلی

عوامل	گروه‌ها	میانگین	مقدار آماره t	sig	اختلاف		میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد
					از میانگین	حد پایین	
اقتصادی	حمایت دولت طی ساله‌ای اخیر	۳/۶۴	۱۱/۲۶۷	۰/۰۰۰	۰/۶۳۸	۰/۵۳	۰/۷۵
	برخورداري از چندین منبع درآمد	۳/۹۴	۱۷/۷۱۹	۰/۰۰۰	۰/۹۴۱	۱/۰۴	۰/۸۴
	ضرورت شغل و نزدیکی به محل کار	۴/۱۵	۲۱/۸۹۱	۰/۰۰۰	۱/۱۴۶	۱/۲۵	۱/۰۴
	داشتن زمین و امکان اشتغال کشاورزی	۳/۹۰	۱۸/۱۳۹	۰/۰۰۰	۰/۸۹۷	۰/۹۹	۰/۸۰
	خرید باغ در روستا	۳/۸۳	۱۵/۷۲۹	۰/۰۰۰	۰/۸۲۷	۰/۹۳	۰/۷۲
	وجود فرصت شغلی در روستا	۳/۴۰	۸/۳۰۳	۰/۰۰۰	۰/۳۹۷	۰/۴۹	۰/۳۰
	برخورداري از وسیله حمل و نقل شخصی	۳/۵۳	۱۱/۲۴۴	۰/۰۰۰	۰/۵۳۲	۰/۶۳	۰/۴۴
اجتماعی	مسکن ارزان	۳/۴۵	۸/۹۷۱	۰/۰۰۰	۰/۴۵۴	۰/۵۵	۰/۳۵
	استقبال ساکنین از مهاجران	۳/۲۹	۵/۴۷۶	۰/۰۰۰	۰/۲۸۶	۰/۳۹	۰/۱۸
	بازگشت به زادگاه خود	۳/۸۸	۱۶/۴۶۹	۰/۰۰۰	۰/۸۸۱	۰/۹۹	۰/۷۸
	رسیدن به سن بازنشستگی	۳/۶۴	۱۲/۹۶۶	۰/۰۰۰	۰/۶۴۱	۰/۷۴	۰/۵۴
	مناسبات خویشاوندی	۳/۵۶	۸/۷۰۵	۰/۰۰۰	۰/۵۶۵	۰/۶۹	۰/۴۴
	وجود امنیت در روستا	۳/۵۰	۷/۴۲۱	۰/۰۰۰	۰/۵۰۳	۰/۶۴	۰/۳۷
	وجود همبستگی اجتماعی قوی	۳/۵۳	۷/۸۹۶	۰/۰۰۰	۰/۵۲۷	۰/۶۶	۰/۴۰
فرهنگی	وجود شهدای زیاد روستاها	۳/۴۷	۶/۷۵۵	۰/۰۰۰	۰/۴۶۸	۰/۶۰	۰/۳۳
	ازدواج فامیلی	۳/۵۳	۸/۵۱۳	۰/۰۰۰	۰/۵۳۲	۰/۶۶	۰/۴۱
	پیروی از خانواده	۳/۴۳	۷/۵۶۹	۰/۰۰۰	۰/۴۲۷	۰/۵۴	۰/۳۲
	دل نكندن از شهید خود	۳/۶۶	۱۲/۵۴۸	۰/۰۰۰	۰/۶۵۹	۰/۷۶	۰/۵۶
	تعلق بومی	۳/۱۴	۲/۸۰۴	۰/۰۰۵	۰/۱۳۸	۰/۲۳	۰/۰۴
زیست‌محیطی	تبعیت از فامیل	۳/۲۴	۴/۵۲۷	۰/۰۰۰	۰/۲۴۳	۰/۳۵	۰/۱۴
	طبیعت سرسبز و بکر منطقه	۳/۱۸	۲/۷۳۲	۰/۰۰۷	۰/۱۷۸	۰/۳۱	۰/۰۵
	نبود آلودگی صوتی	۳/۱۶	۲/۷۹۳	۰/۰۰۵	۰/۱۶۲	۰/۲۵	۰/۰۵
	آب‌وهوای مناسب	۳/۲۱	۲/۸۳۶	۰/۰۰۵	۰/۲۱۱	۰/۳۶	۰/۰۶

۰/۱۵	۰/۴۳	۰/۲۹۲	۰/۰۰۰	۴/۱۱۶	۳/۲۹	پایین بودن تراکم جمعیت
-/۱۵	۰/۰۸	-/۰۳۵	۰/۵۶۱	-/۵۸۱	۲/۹۶	توجه به مسائل بهداشتی در روستا
۳۰	۰/۵۷	۰/۴۳۲	۰/۰۰۰	۶/۳۶۲	۳/۴۳	داشتن مسکن در روستا
-/۰۷	۰/۲۱	۰/۰۷۰	۰/۳۲۹	۰/۹۹۰	۳/۰۷	کیفیت خوب معابر اصلی و فرعی
۰/۱۷	۰/۴۴	۰/۳۰۸	۰/۰۰۰	۴/۵۴۷	۳/۳۱	برخورداری از امکانات مناسب حمل و نقل
۰/۳۹	۰/۶۴	۰/۵۱۴	۰/۰۰۰	۷/۹۸۷	۳/۵۱	امکانات درمانی
۰/۴۵	۰/۷۰	۰/۵۷۳	۰/۰۰۰	۸/۸۴۳	۳/۵۷	ویلا سازی در روستاهای منطقه
۰/۶۴	۰/۸۲	۰/۷۳۰	۰/۰۰۰	۱۵/۶۴۷	۳/۷۳	قرار گرفتن روستا در مسیر جاده‌های مواصلاتی استان و شهرستان
۰/۶۰	۰/۷۵	۰/۶۷۶	۰/۰۰۰	۱۶/۸۶۷	۳/۶۸	نزدیکی به مرکز استان

زیرساختی

## جدول ۵. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای ابعاد اصلی پژوهش

میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد		Test Value=3			مقدار آماره t	میانگین	عوامل
حد بالا	حد پایین	اختلاف از میانگین	sig				
۰/۷۹۶۱	۰/۶۶۲۰	۰/۷۲۹۰۲	۰/۰۰۰	۲۱/۳۸	۳/۷۲	اقتصادی	
۰/۶۴۳۲	۰/۶۹۱۰	۰/۵۶۷۱۲	۰/۰۰۰	۱۴/۶۴	۳/۵۶	اجتماعی	
۰/۴۸۶۶	۰/۳۳۵۹	۰/۴۱۱۲۶	۰/۰۰۰	۱۰/۷۳	۳/۴۱	فرهنگی	
۰/۲۳۷۰	۰/۰۸۶۲	۰/۱۶۱۶۰	۰/۰۰۰	۴/۲۱	۳/۱۶	زیست محیطی	
۰/۵۲۷۴	۰/۴۱۶۲	۰/۴۷۱۷۸	۰/۰۰۰	۱۶/۶۷	۳/۴۷	زیرساختی	

مطابق نتایج جدول (۵) میانگین دیدگاه روستاییان در بعد اقتصادی ۳/۷۲ است که بزرگ‌تر از میانگین طیف لیکرت و مقدار معناداری نیز ۰/۰۰۰ محاسبه شده که کوچک‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ است. بنابراین میانگین مشاهده شده معنادار است. همچنین مقدار آماره t نیز ۲۱/۳۸ و از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است؛ و با توجه به این هر دو کران بالا و پایین فاصله اطمینان بزرگ‌تری از صفر بوده است. در این بین عوامل اقتصادی در جمعیت‌پذیری روستاهای پیراشهری دهستان صادقیه دارای بیش‌ترین نقش بوده است. در این بین بر اساس زیر مؤلفه‌های اقتصادی نیز ضرورت شغل و نزدیکی به محل کار با میانگین ۴/۱۵ بوده است و به ترتیب مؤلفه‌های (برخورداری از چندین منبع درآمد، داشتن زمین و امکان اشتغال کشاورزی) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. تمامی زیر مؤلفه‌ها در بعد اقتصادی نیز بالاتر از مطلوبیت عددی آزمون است و همگی معنادار هستند. میانگین دیدگاه روستاییان در بعد اجتماعی ۳/۵۶ است که بزرگ‌تر از میانگین طیف لیکرت و مقدار معناداری نیز ۰/۰۰۰ محاسبه شده که کوچک‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ است. بنابراین میانگین مشاهده شده معنادار است. در زیر مؤلفه‌های اجتماعی نیز بازگشت به زادگاه خود با میانگین ۳/۸۸ در رتبه اول و رسیدن به سن بازنشستگی با میانگین ۳/۶۴ در رتبه بعدی قرار داشت. در بعد فرهنگی میانگین دیدگاه روستاییان ۳/۴۱ است و مقدار معناداری نیز ۰/۰۰۰ محاسبه شده که کوچک‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ است. بنابراین میانگین مشاهده شده معنادار است. همچنین مقدار آماره t نیز ۱۰/۷۳ و از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است؛ و با توجه به این هر دو کران بالا و پایین فاصله اطمینان

بزرگ‌تری از صفر بوده است تأیید می‌شود. در بررسی زیر مؤلفه‌های بعد فرهنگی مؤلفه دل‌نکند اهالی از شهید خود دارای بیش‌ترین میانگین ۳/۶۶ بود. لازم به ذکر است روستای این منطقه جزو روستاهای شهیدپرور و نمونه کشوری است و خانواده چند شهیدی در این روستاهای به‌وفور یافت می‌شود. وضعیت بعد زیرساختی از نگاه جامعه محلی دارای میانگین ۳/۴۷ بود همچنین مقدار آماره t نیز ۱۶/۶۷ و از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است؛ و با توجه به این هر دو کران بالا و پایین فاصله اطمینان بزرگ‌تری از صفر بوده است تأیید می‌شود. بررسی زیر مؤلفه بعد زیرساختی به این صورت است که قرار گرفتن روستا در مسیر جاده‌های مواصلاتی استان و شهرستان با میانگین ۳/۷۳ و نزدیکی به مرکز استان با میانگین ۳/۶۸ در رتبه بعدی قرار دارد. در بعد زیست‌محیطی نیز جمعیت‌پذیری روستاها از نگاه جامعه محلی با میانگین ۳/۱۶ پاسخ داده شد. مضاف بر این مقدار آماره t نیز ۴/۲۱ و از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است؛ و با توجه به این هر دو کران بالا و پایین فاصله اطمینان بزرگ‌تری از صفر بوده است تأیید می‌شود. وضعیت زیر مؤلفه‌های بعد زیست‌محیطی به این شرح است پایین بودن تراکم جمعیت با میانگین ۳/۲۹ در رتبه اول و آب‌وهوای خوب منطقه با میانگین ۳/۲۱ در رتبه بعدی قرار داشت. در کل می‌توان این‌گونه عنوان کرد که ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی، فرهنگی و زیست‌محیطی به ترتیب دارای بیش‌ترین نقش در جمعیت‌پذیری روستاهای پیرا شهری دهستان صادقیه بوده است.

در پایان تحلیل‌ها به مقایسه وضعیت عوامل اثرگذار در رشد مهاجرت معکوس به سکونت‌گاه‌های پیراشهری در ۴ روستای دهستان صادقیه می‌پردازیم. طبق نتایج جدول ۶ مشخص است که روستای همت‌آباد دارای بیش‌ترین میانگین در شاخص زیرساخت است و کمترین میانگین در شاخص زیست‌محیطی است. روستایی جلال‌آباد بیش‌ترین میانگین به شاخص اقتصادی و کمترین میانگین به شاخص زیست‌محیطی تعلق گرفت. روستای نهضت‌آباد بیش‌ترین میانگین مربوط به شاخص اقتصادی کمترین به شاخص زیست‌محیطی، و در پایان روستای حاجی‌آباد بیش‌ترین میانگین شاخص مربوط به اقتصادی و کمترین میانگین مربوط به شاخص زیست‌محیطی بود. شاخص اقتصادی در روستای حاجی‌آباد با میانگین ۴/۰۵ دارای بیش‌ترین تأثیر و در روستای همت‌آباد با میانگین ۲/۸۹ دارای کمترین اثر بود. شاخص اجتماعی با میانگین ۳/۸۸ دارای بیش‌ترین تأثیر و در روستای همت‌آباد با میانگین ۳/۰۸ دارای کمترین تأثیر بود. شاخص فرهنگی دارای بیش‌ترین میانگین در روستای حاجی‌آباد و کمترین میانگین در روستای همت‌آباد بود. شاخص زیست‌محیطی دارای بیش‌ترین میانگین ۳/۴۸ در روستای جلال‌آباد و کمترین میانگین در روستای همت‌آباد بود. شاخص زیرساختی با بیش‌ترین میانگین ۳/۶۸ مربوط به روستای جلال‌آباد و کمترین میانگین مربوط به روستای همت‌آباد بود. در پایان بالاترین میانگین مربوط به شاخص اقتصادی در روستای حاجی‌آباد بود که این امر ناشی از خریدوفروش باغ و زمین‌های کشاورزی در این روستا هست و نیز وجود شهرک صنعتی نیمه تعطیل در این روستا است. و کمترین میانگین مربوط به شاخص زیست‌محیطی در روستای همت‌آباد بود که این امر ناشی از وجود آغل‌های گله‌داری در این روستا می‌باشد که وضعیت زیست‌محیطی این روستا را به چالش کشیده است.

جدول ۶. مقایسه شاخص‌ها عوامل مهاجرت معکوس در قالب مقایسه میانگین در روستاهای دهستان صادقیه

نام روستا	حاجی آباد	نهضت آباد	جلال آباد	همت آباد
شاخص اقتصادی	۴/۰۵	۳/۴۱	۳/۸۱	۲/۸۹
اجتماعی	۳/۸۸	۳/۱۶	۳/۷۰	۳/۰۸
فرهنگی	۳/۶۴	۳/۱۵	۳/۴۹	۲/۸۳
زیست محیطی	۳/۳۸	۲/۶۶	۳/۴۸	۲/۴۴
زیرساختی	۳/۴۰	۳/۳۱	۳/۶۸	۳/۲۸

### نتیجه‌گیری

مهاجرت معکوس پدیده‌ای به‌غایت مهم و مثبت در فضاهای جغرافیایی خصوصاً روستاهای پیرا شهری است؛ که تداوم داشتن این موضوع خواهد توانست بخش بزرگی از مسائل و مشکلات پیش آمده در جامعه شهری، از جمله حاشیه‌نشینی، بیکاری، تراکم بالای جمعیت در مناطق کپرنشینی را کنترل کند. این در حالی است که شهرستان نجف آباد به دلیل قرار گرفتن در فاصله ۳۰ کیلومتری از استان اصفهان و به علت دارا بودن شهرک‌های زیاد، دارای مناطق حاشیه‌نشین زیادی نیز می‌باشد. این فرایند جمعیت پذیر شدن و مهاجرت معکوس به روستاهای پیرا شهری شهرستان می‌تواند مقداری از معضلات شهری به وجود آمده در این شهرستان بکاهد. هدف ما در این تحقیق تحلیل عوامل اثرگذار در رشد مهاجرت معکوس به سکونت‌گاه‌های پیرا شهری نجف آباد است. طبق نتایج طیف لیکرت و نتایج آزمون t تک نمونه‌ای عوامل اثرگذار در رشد مهاجرت معکوس به روستاهای پیراشهری دهستان صادقیه به این شرح بود که ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی، فرهنگی و زیست محیطی به ترتیب دارای بیشترین نقش بودند. در بعد اقتصادی به دلیل نزدیکی روستاها به شهر روستاهای این منطقه در حال پیشرفت به سمت حالت خوابگاهی شدن هستند و مهاجران در طی سال‌های گذشته بیشتر از نوع کارگر بوده‌اند؛ و به دلیل گران بودن زمین در شهر مجبور به سکونت در روستا شده‌اند. لازم به ذکر است بومیان و مهاجران این منطقه در کنار کارگری در مجموع سنگ‌بری‌های شهرک‌های صنعتی شهرستان نجف آباد، به دلیل پتانسیل بالای منطقه اقدام به کشاورزی و باغداری در این روستاها کرده‌اند که خود دلیلی بر افزایش درآمد برای ساکنان شده است. در بعد فرهنگی نیز شهرستان نجف آباد دارای ۲۵۰۰ شهید می‌باشد که روستاهای این منطقه نیز از این قاعده مستثنا نیست و روستای حاجی آباد همه‌ساله شاهد برگزاری یادواره شهدا می‌باشد؛ و ساکنان بومی به خاطر شهید و شهدای خود حاضر به ترک روستا نیستند. در بعد اجتماعی نیز کسانی که قبلاً در روستا ساکن بوده‌اند دوباره بعد از سن بازنشستگی به زادگاه خود برگشته‌اند. در بعد زیرساختی نیز به دلیل قرار گرفتن روستاها در مسیر جاده‌های مواصلاتی غرب و جنوب غرب استان همواره شاهد جمعیت‌پذیری بوده‌اند. لازم به ذکر است که انجام طرح‌های هادی و زیرساختی گذشته و در حال انجام نیز خود دلیلی بر ماندن ساکنان در روستاها شده است. در بعد زیست محیطی نیز به دلیل آب‌وهوای مناسب و وجود باغات در این منطقه شاهد تمکین ساکنین و ورود مهاجران از شهرستان نجف آباد و استان‌های خوزستان به روستاهای این منطقه هستیم. تراکم زیاد جمعیت در شهرستان نجف آباد (حدود ۳۵۰۰۰۰) خود دلیلی بر تمایل ساکنین به ماندن در روستا بوده است. در مقایسه

وضعیت روستاها از عوامل اثرگذار در رشد مهاجرت معکوس بالاترین میانگین مربوط به شاخص اقتصادی در روستای حاجی باد بود که این امر ناشی از خرید و فروش باغ و زمین‌های کشاورزی در این روستا می‌باشد و نیز وجود شهرک صنعتی نیمه تعطیل در این روستا است. و کمترین میانگین مربوط به شاخص زیست‌محیطی در روستای همت‌آباد بود که این امر ناشی از وجود آغل‌های گله‌داری در این روستا می‌باشد که وضعیت زیست‌محیطی این روستا را به چالش کشیده است. در ضمن گفتنی است یکی از عوامل بهبود وضعیت مهاجرت معکوس و جمعیت‌پذیری در این روستاها انجام طرح‌های هادی روستایی و افزایش کیفیت معابر ایجاد دفتر ICT است. افزون بر این یکی از مشکلات این روستاها تفکیک نبودن دامداری‌ها و گاوداری‌ها و انتقال دادن آن به خارج از روستا است که این امر البته هنوز صورت نگرفته است و این مورد در روستای همت‌آباد وضعیت نابسامانی را برای مردم روستا ایجاد کرده است. و سخن آخر اینکه مهاجرت معکوس به روستاها یک امر خودجوش و خودکار است که هزینه‌ای برای دولت ندارد و با ورود مردم به روستاها و باقی ماندن ساکنین در مناطق روستایی مردم جمعیت مصرف‌کننده به تولیدکننده تبدیل می‌شوند.

نتایج حاصل از این تحقیق در قسمت‌های مختلف با نتایج تحقیقات مهاجرانی و روستا (۱۳۹۲) در خصوص عامل اقتصادی و درآمدی، یعقوبی و زبیدی، (۱۳۹۷)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۳)، افراخته و همکاران (۱۳۹۵)، ربانی و همکاران (۱۳۹۰)، در خصوص بازگشت بازنشستگان، شرایط محیطی و اقلیمی، همسو هست. در پایان به منظور گسترش ادامه مهاجرت معکوس به روستاهای این دهستان و تجمع پذیر شدن روستاها این منطقه پیشنهادهایی ارائه می‌شود:

- دولت‌مردان و کارگزاران می‌بایست به تقویت علت‌های این قیل مهاجرت‌ها در روستاهای پیرا شهری دهستان صادقیه کنند؛
- ویلا سازی در منطقه رو به افزایش است و زنگ خطر را برای تغییر کاربردی اراضی به صدا درآورده است؛
- احداث زیرگذر غیر هم‌سطح برای ورود به روستاها با توجه به قرارگیری در کنار جاده؛
- بهبود شاخص‌های آموزشی از جمله احداث دبیرستان دخترانه و پسرانه و کانون‌های فرهنگی و کتابخانه (همه روستاهای این منطقه فاقد چنین امکاناتی هستند)؛ و
- برگزاری مراسم یادواره شهدای روستای حاجی‌آباد به‌عنوان روستایی نمونه شاهد کشور.

## منابع

- ابراهیمی، اسماعیل. ۱۳۹۵. تبیین جایگاه مهاجرت معکوس در باز ساخت روستاهای شمال استان اردبیل، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال هشتم، شماره ۴، صص ۱۹۲-۱۷۳.
- افراخته، حسن، حجی پور، محمد. ۱۳۹۲. خزش شهری و پیامدهای آن در توسعه پایدار روستایی. جغرافیا (فصلنامه بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران، سال یازدهم، دوره جدید، شماره ۳۹، صص ۱۸۵-۱۶۰).
- افراخته، حسن، حجی پور، محمد. ۱۳۹۶. اقتصاد زباله‌ای در روستاهای پیرا شهری جنوب تهران. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ششم، شماره ۴، صص ۷۲-۴۸.

- افراخته، حسن، منافی آذر، رضا، والایی، محمد. ۱۳۹۵. اثرات مکانی فضایی مهاجرت بازگشتی در شهرستان میاندوآب. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستای، سال ۵، شماره ۱، ۸۳-۹۸.
- بابایی، محبوب، بصیری، مرتضی، بدراق نژاد، ایوب. ۱۳۹۸. تحلیل جمعیت‌پذیری و روند تحولات اقتصادی-اجتماعی روستاهای پیرا شهری در شهرستان ارومیه. مجله توسعه فضاهای پیرا شهری؛ سال اول، شماره اول، صص ۱۵۰-۱۳۹.
- پاپلی یزدی، محمدحسین و رجیبی سنجرى، حسین. ۱۳۹۲. نظریه‌های شهر و پیرامون. تهران، انتشارات سمت، صص ۲۲۷.
- پاپلی یزدی، محمدحسین، ابراهیمی، محمد امیر. ۱۳۹۰. نظریه‌های توسعه روستایی. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، چاپ پنجم.
- شریفی، مریم؛ جوان، جعفر، شایان؛ حمید، رهنما، محمدرحیم. ۱۳۹۲. تحلیل علل جمعیت‌پذیری روستاهای حریم مادر شهرها با استفاده از تحلیل عاملی (مطالعه موردی: قلعه خیابان مشهد). پژوهش‌های روستایی، سال ۴، شماره ۱، صص ۲۸-۱۵.
- طالشی، مصطفی، عزیز پور، فرهاد، دولتی، غلام. ۱۳۹۸. تحلیل اثر جریان‌های فضایی در تحولات کالبدی-فضایی روستاهای پیرا شهری (مطالعه موردی: سکونتگاه‌های روستایی پیرامون شهر کرج). فصلنامه مسکن و محیط روستا، دوره ۳۸، شماره ۱۶۶، صص ۹۴-۷۹.
- علی بابایی، مجتبی، جمعه پور، محمود. ۱۳۹۵. فرایند و الگوی مهاجرت معکوس روستایی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: دهستان حاجیلو-شهرستان کبودر آهنگ)، سال پنجم، شماره ۴، صص ۱۰۵-۹۱.
- قاسمی اردهایی، علی، نوبخت، رضا. ۱۳۹۵. علل و تعیین‌کننده‌های جریان‌های مهاجرت معکوس در ایران، فصلنامه نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، دوره ۱۱، شماره ۲۱، صص ۷۱-۴۲.
- قاسمی، عباس، مظفرالدین، شهبازی. ۱۳۹۱. سنجش میزان گرایش روستاییان بخش مرکزی شهرستان‌های ماه‌نشان و خرم‌دره به مهاجرت و عوامل مؤثر بر آن، پژوهش اجتماعی، دوره ۵، شماره ۱۶، صص ۱۰۹-۱۲۷.
- قاسمی، مریم، جوان، جعفر، صابری، زهرا. ۱۳۹۳. تحلیلی بر علل شکل‌گیری مهاجرت معکوس در نواحی روستایی شهرستان بینالود، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال چهارم، شماره ۱۶، صص ۳۷-۱۵.
- کرمی، تاج‌الدین، زنگانه، احمد، میرزاده، حجت. ۱۳۹۸. فضاهای پیراشهری و جمعیت‌پذیری حوضه آبریز ارومیه، سال اول، شماره اول، صص ۸-۱.
- ملکی، زهرا، مولایی هاشجین، نصرالله، قرشی مینا آباد، محمد باسط. ۱۳۹۸. اثرات و پیامدهای مهاجرت معکوس در تحولات محیطی-اکولوژیکی و کالبدی روستاهای ساحلی شهرستان رشت، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال ۱۲، شماره ۱، صص ۶۵۶-۶۳۶.
- موحدی، رضا و سامانیان، مسعود. ۱۳۹۷. بررسی عوامل مؤثر بر مهاجرت روستاییان در شهرستان سردشت، مطالعات برنامه‌ریزی سکونت‌گاه‌های انسانی، ۱۳(۱)، صص ۱۶۳-۱۷۷.
- نصیری هند خاله، اسماعیل، حسینی فر، سید محسن، احمدی، علی. ۱۳۹۵. مهاجرت بر توسعه شهری با استفاده از مدل SWOT مورد مطالعه: شهر بابل، پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، دوره ۷، شماره ۱۴، صص ۵۵-۶۶.

- یعقوبی، جعفر، زبیدی، طاهره. ۱۳۹۷. بررسی انگیزه‌های مهاجرت معکوس و پیامدهای آن در روستاهای شهرستان

ایجرود زنجان، پژوهش‌های روستایی، دوره ۹، شماره ۲، صص ۲۰۹-۱۹۵.

- Berry, B.J.L. **The Counterurbanization Process: Urban America Since 1970**. 1979. In B., J.L, B erry (ed), **Urbanisation and Counterurbanization**, Sage Publication, Beverly Hills: 17-30.
- Piore, Annette, Joe Ravetz and Ivan Tošics .2012. “**Towards European Policies to Sustain Urban-Rural Futures**”, *Forest & Landscape*, University of Copenhagen – LIFE Coordinator of PLURE, p. 5, Available in [http://www.plurel.net/images/Peri\\_Urbanisation\\_in\\_Europe\\_printversion](http://www.plurel.net/images/Peri_Urbanisation_in_Europe_printversion) .
- Fox. Thomas A., Jeanine M .Rhemtulla, Navin Ramankutty, Corey Lesk, Theraesa Coyle, T.K.K unhamu .2017. **Agricultural Landuse change in Kerala, India: Perspectives from above and below the canopy**, *Agriculture, Ecosystems and Environment*, 245, PP: 1-10.
- Steiner, Ilka .2019. **settlement or Mobility? Immigrants' Re- migration Decision-Making process in a High- Income Country setting**, *Journal of International Migration and Integration*, volume 20:223-245.
- Woods, M .2011. **Rural geography (processes. Reactions.and experiences of rural r** ).Teheran university.56-70.
- Rebhun, U, Brown, D.I. 2015. **Patterns and selectivities of urban / rural migration in Israel**. *Demographic Research*, 33-133.

